

ĢENERĀLADVOKĀTA DAMASO RUISA-HARABO KOLOMERA
[DĀMASO RUIZ-JARABO COLOMER] SECINĀJUMI,

sniegti 2008. gada 22. decembrī¹

I — Ievads

1. *Raad van State* (Nīderlandes Valsts Padome) ir uzdevusi Tiesai prejudiciālu jautājumu par Direktīvas 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti² 6. un 12. panta interpretāciju. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz sarežģītu jautājumu, proti, pašvaldības iestādes rīcībā esošas un trešām personām sniegtas personas informācijas dzēšanu un izrietošajām tiesībām piekļūt datiem par tās apstrādi.

2. Principā datu iznīcināšana ir aizsardzības pasākums. Tomēr tai var būt arī atšķirīgas sekas, jo līdz ar datnēm zūd arī to izmanto-

šanas pēdas. Tādējādi personai, kas šķiet aizsargāta, tiek nodarīts arī kaitējums, jo tā nekad neuzzinās, kā viņas personas datu valdītājs tos izmantojis³.

3. Paturot šo jautājumu prātā, Tiesai jānosaka, vai termiņš datu dzēšanai tiesības piekļūt ziņām par apstrādi ierobežo laikā. Gadījumā, ja tas tā ir, būtu jānoskaidro, vai viena gada termiņš ir pietiekams un samērīgs, lai nodrošinātu Direktīvā 95/46 paredzētās tiesības.

3 — Atmiņas atgūšana tāpat kā likumīgi vai nelikumīgi apstrādātu datu uzglabāšana ir smalks uzdevums. Pret pagātnes pēdu dzēšanu jāizturas ar piesardzību, kādu prasīja Prusts, cildinot atmiņas atsaucējo spēku, jo "vietas, ko esam pazinuši, nepieder vien telpas pasaulei, kurā tās ievietojam ērtības labad. Tās ir vienīgi plāna daļa daudzu citu iespaidu starpā, kas veidoja mūsu toreizējo dzīvi; atmiņa par kādu tēlu nav nekas cits kā ilgas pēc kāda noteikta mirkļa, un ēkas, ceļi, gatves, diemžēl, ir tikpat gaistošas kā gadi". Marcel Proust, *À la recherche du temps perdu, Du côté de chez Swann*. Parīze: La Pléiade, Gallimard, 1987, 1 sēj., 419. un 420. lpp. [Prušs Marsels. *Zudušo laiku meklējot. Svana mīlestība*. No franču val. tulk. Skaidrīte Jaunarāja; pēcv. aut. Oksana Vilnīte, Rīga: Jumava, 1996, ISBN 9984-05-032-7].

1 — Oriģinālvaloda — spāņu.

2 — Eiropas Parlamenta un Padomes 1995. gada 24. oktobra direktīva (OV L 281, 31. lpp.).

II — Fakti

4. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norādīts, ka Raikebūrs [*Rijkeboer*] lūdza *College van burgemeester en wethouders van Rotterdam* (Roterdamas dome, turpmāk tekstā — “*College*”) pašvaldības arhīvos esošo informāciju par trešām personām, kurām pēdējo divu gadu laikā tikusi izpausta informācija par viņu. Ar 2005. gada 27. [oktobra] un 29. novembra lēmumiem *College* daļēji noraidīja Raikebūra lūgumu, sniedzot viņam ziņas tikai par pēdējo gadu. Būdam neapmierināts ar pašvaldības lēmumu, Raikebūrs iesniedza administratīvu sūdzību, kura 2006. gada 13. februārī arī tika noraidīta.

5. Pēc tam, kad bija izmantoti visi administratīvie tiesību aizsardzības līdzekļi, *Rechtbank Rotterdam* (Roterdamas Tiesa) apmierināja Raikebūra sūdzību. Ar 2006. gada 17. novembra spriedumu *Rechtbank Rotterdam* atcēla administratīvo lēmumu, ar kuru netika apmierināti daži ieinteresētās personas lūgumi, un uzdeva *College* pieņemt jaunu lēmumu.

6. 2006. gada 28. decembrī *College* iesniedza apelācijas sūdzību *Raad van State* Administratīvo lietu palātā, kura ar 2007. gada 5. decembra rīkojumu apturēja tiesvedību pamata prāvā un uzdeva Tiesai prejudiciālu jautājumu.

III — Atbilstošās tiesību normas

A — Atbilstošās Kopienas tiesību normas

7. LES 6. panta 1. un 2. punktā Savienības sasaiste ar pamattiesībām ir apliecināta šādi:

“6. pants

1. Savienība ir dibināta, ievērojot dalībvalstu kopīgos principus — brīvības, demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību respektēšanas principu un tiesiskuma principu.

2. Savienība kā Kopienas tiesību vispārēju principu ievēro pamattiesības, ko nodrošina 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām.

[..]”

8. Pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību kā vispārīgs Kopienas tiesību princips normatīvi nostiprinātas Direktīvā 95/46 par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi [un šādu datu brīvu apriti]. Šajā tiesību aktā, kura noteikumi ir kodificēti Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. pantā, ir definēts jēdziens “dati” un paredzēta to dzēšana pēc tam, kad tie kādu laiku tikuši apstrādāti. Minētās direktīvas 2. panta a) punktā un 6. pantā tas noteikts šādi:

6. pants

1. Dalībvalstis nosaka to, ka personas datiem jābūt:

“2. pants

[..]

[..]

a) “personas dati” ir jebkura informācija attiecībā uz identificētu vai identificējamu fizisku personu (“datu subjektu”); identificējama persona ir tā, kuru var identificēt tieši vai netieši, norādot reģistrācijas numuru vai vienu vai vairākus šai personai raksturīgus fiziskās, fizioloģiskās, garīgās, ekonomiskās, kultūras vai sociālās identitātes faktoros;

e) saglabātiem veidā, kas pieļauj datu subjektu identifikāciju ne ilgāk, kā tas nepieciešams nolūkiem, kuriem datus vāca vai kuriem tos turpmāk apstrādā. Dalībvalstis nosaka atbilstošas garantijas personas datiem, kurus uzglabā ilgāku laiku, lai izmantotu vēsturiskiem, statistiskiem vai zinātniskiem nolūkiem.”

[..]

9. Apstrādes atklātuma nodrošināšanai Direktīvas 95/46 10. un 11. pantā noteikts datu subjekta informēšanas pienākums, kas ir atkarīgs no tā, vai dati ir vai nav ievākti no viņa.

Citu pienākumu starpā datu apstrādātājam ir c) jebkura [papildu] informācija, kā:
šādi pienākumi:

“10. pants

— datu saņēmēji vai datu saņēmēju kategorijas,

Informācija gadījumos, kad datus ievāc no datu subjekta

— vai atbildes uz jautājumiem ir obligātas vai brīvprātīgas, kā arī atbildes nesniegšanas iespējamās sekas,

Dalībvalstis paredz to, ka personas datu apstrādātājs vai viņa pārstāvis sniedz datu subjektam, no kura ievāc datus, kas uz viņu attiecas, vismaz šādu informāciju, ja vien datu subjektam tā nav zināma:

— datu piekļuves tiesību un tiesību [labot] datus, kas uz viņu attiecas, [esamība],

a) personas datu apstrādātāja un viņa pārstāvja, ja tāds ir, personas dati;

b) apstrādes, kurai dati paredzēti, nolūki;

ciktāl šāda [papildu] informācija vajadzīga, ņemot vērā konkrētos apstākļus, kādos dati ievākti, lai garantētu godprātīgu apstrādi attiecībā uz datu subjektu.

11. pants

c) jebkura [papildu] informācija, kā:

— attiecīgo datu kategorijas,

Informācija, ja dati nav iegūti no datu subjekta

— [datu] saņēmēji vai [datu saņēmēju] kategorijas,

1. Ja dati nav iegūti no datu subjekta, dalībvalstis paredz to, ka personas datu apstrādātājam vai viņa pārstāvim personas datu reģistrācijas pasākuma laikā vai, ja ir paredzēta datu atklāšana trešajai personai, ne vēlāk kā tad, kad datus pirmoreiz atklāj, jāsniedz datu subjektam vismaz šāda informācija, ja viņam tās jau nav:

— datu piekļuves tiesību un tiesību [labot] datus, kas uz viņu attiecas, [esamība],

a) personas datu apstrādātāja un viņa pārstāvja, ja tāds ir, personas dati;

ciktāl šāda [papildu] informācija vajadzīga, ņemot vērā konkrētos apstākļus, kādus datus apstrādā, lai nodrošinātu godprātīgu apstrādi attiecībā uz datu subjektu.

b) apstrādes, [kurai dati paredzēti] nolūki;

[..]”

10. Apstrādāto datu īpašnieki var uzraudzīt to pareizu izmantošanu, izmantojot tā sauktās “piekļuves tiesības”, kuru vispārējās iezīmes aprakstītas Direktīvas 95/46 12. pantā. Šajā lietā atbilstīgs ir pirmais no minētajā pantā paredzētajiem gadījumiem:

— paziņojumu datu subjektam saprotamā formā par apstrādē esošajiem datiem un par jebkuru pieejamu informāciju attiecībā uz datu avotu,

“12. pants

— informāciju par datu, kas uz viņu attiecas, jebkurā automatizētā apstrādē ietvertu loģiku vismaz 15. panta 1. punktā norādīto automatizēto lēmumu gadījumā,

Piekļuves tiesības

Dalībvalstis garantē katram datu subjektam tiesības iegūt no personas datu apstrādātāja:

[..].”

a) bez ierobežojumiem samērīgos termiņos un bez pārmērīgas vilcināšanās vai [tiesu] izdevumiem:

11. Direktīvas 95/46 13. pantā paredzētajos gadījumos dalībvalstis var ierobežot dzēšanas pienākumu, kā arī piekļuves tiesības:

— apstiprinājumu, vai uz viņu attiecināmos datus apstrādā vai neapstrādā, un informāciju vismaz attiecībā uz apstrādes nolūkiem, attiecīgo datu kategorijām un saņēmējiem vai saņēmēju kategorijām, kuriem datus atklāj,

“13. pants

1. Dalībvalstis var pieņemt tiesību aktus, lai ierobežotu 6. panta 1. punktā, 10. pantā, 11. panta 1. punktā, 12. pantā un 21. pantā paredzēto pienākumu un tiesību [apjomu], ja šāds ierobežojums ir nepieciešams aizsargpāsākums:

a) valsts drošībai;

b) aizsardzībai;

c) sabiedrības drošībai;

d) kriminālsodāmu noziedzīgu nodarījumu vai reglamentētu profesiju ētikas pārkāpumu profilaksei, izziņai, atklāšanai un kriminālvajāšanai;

e) dalībvalsts vai Eiropas Savienības svarīgās ekonomiskās vai finansiālās interesēs, ieskaitot monetāros, budžeta un nodokļu jautājumus;

f) ar oficiālo pilnvaru realizāciju c), d) un e) apakšpunktā minētajos gadījumos pat laiku pa laikam saistītajai uzraudzībai, pārbaudei un reglamentējošām funkcijām;

g) datu subjekta aizsardzībai vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai.

[..]”

B — *Atbilstošās valsts tiesību normas*

12. Nīderlandes tiesībās Direktīva 95/46 tika transponēta ar vispārīgi piemērojamu tiesību aktu — *Wet bescherming persoonsgegevens* (Likums par personas datu aizsardzību). Šajā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā minētajam tiesību aktam ir pakārtota nozīme, jo pašvaldību jomā [šis jautājums] tiek regulēts speciālā tiesību aktā — *Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens* (Likums par pašvaldības iestāžu rīcībā esošajiem personas datiem). Tā 103. panta 1. punktā ir izklāstīti

nosacījumi, ar kādiem privātpersona piekļūst informācijai par savu datu apstrādi:

mumu, ko izteikusi *Raad van State*, uzdodot šādu jautājumu:

“103. pants

1. *College van burgemeester en wethouders* pēc ieinteresētās personas lūguma četru nedēļu laikā tai rakstiski paziņo, vai gadā pirms lūguma kādam pieprasītājam vai trešai personai ir sniegti pašvaldības reģistra dati, kas uz to attiecas.

“Vai likumā paredzētais datu paziņošanas ierobežojums līdz vienam gadam pirms atbilstoša pieteikuma iesniegšanas ir saderīgs ar Eiropas Parlamenta un Padomes 1995. gada 24. oktobra Direktīvas 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti 12. panta ievaddaļu un a) punktu atsevišķi vai kopā ar šīs direktīvas 6. panta 1. punkta e) apakšpunktu un samērīguma principu?”

[..]”

14. Tiesas Statūtu 23. pantā paredzētajā termiņā apsvērumus iesniedza *College*, Nīderlandes, Apvienotās Karalistes, Grieķijas Republikas, Čehijas Republikas un Spānijas Karalistes valdības, kā arī Komisija.

IV — Prejudiciālais jautājums

13. 2007. gada 12. decembrī Tiesas kancelejā tika saņemts lūgums sniegt prejudiciālu nolē-

15. 2008. gada 20. novembra tiesas sēdē savu prasījumu paušanai mutvārdos piedalījās *College* un Raikebūra pārstāvji, kā arī Nīderlandes, Čehijas Republikas, Spānijas Karalistes un Apvienotās Karalistes valdību un Komisijas pārstāvji.

V — Iztirzājamā jautājuma norobežošana

16. Šajā lietā rodas vairāki konceptuālā ziņā visnotaļ sarežģīti jautājumi. Būtībā tiek vaicāts, vai var būt noteikts termiņš, kādā dzēšama informācija par personas datu *apstrādi*. Tos dzēšot saskaņā ar Direktīvu 95/46, tiek liegtas piekļuves tiesības, jo nevar lūgt informāciju, kuras vairs nav. Tādēļ jautājums ir par Direktīvā 95/46 arī īpaši paredzētu tiesību ierobežošanu. Šis saspilējums starp dzēšanu un piekļuvi atklāj pret-runu pašā minētajā tiesību aktā, par kuru jālemj Tiesai.

17. Tāpēc jānoskaidro, vai apstrādes datiem ir piemērojams vai var tikt piemērots tāds pats regulējums kā personas datiem. Jānoskaidro arī, vai dzēšanas termiņam katrā ziņā jāierobežo piekļuves tiesības. Šie jautājumi jānoskaidro samērā neskaidru faktisko apstākļu un tiesiskā regulējuma kontekstā, jo *Raad van State* nav norādījusi, vai apstrādes datu dzēšanai paredzētais termiņš ir tāds pats kā personas datiem piemērojamais vai īsāks par to. Tādēļ, lai iesniedzējtiesai varētu sniegt noderīgu atbildi, jāizvērtē abas iespējamības.

VI — Ievada apsvērumi: interešu izsvēršana no Savienības pamattiesību viedokļa

A — Pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un to attīstība Kopienā

18. Eiropas Savienība saskaņā ar tās konstitucionālajā hartā⁴ noteikto ir balstīta uz pamattiesībām, kuru ievērošanu uzrauga Tiesa⁵. Pēc vairākām judikatūras attīstības piecgadēm, kas aizsākās ar spriedumiem lietā *Stauder*⁶ un lietā *Internationale Handelsgesellschaft*⁷, dalībvalstis ir pilnībā atzinušas šo tiesību strukturālo raksturu, pieņemot Vienotā Eiropas Akta F pantu, kas vēlāk pārtapa LES 6. pantā. Minētajā tiesību normā noteikts, ka Savienība ievēro pamattiesības, ko nodrošina Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk tekstā — "ECPAK")⁸ un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām.

4 — 1986. gada 23. aprīļa spriedums lietā 294/83 *Les Verts/Parlaments* (*Recueil*, 1339. lpp., 23. punkts) un 2008. gada 3. septembra spriedums apvienotajās lietās C-402/05 P [un C-415/05 P] *Kadi* [un *Al Barakaat International Foundation*] / Padome un Komisija (Krājums, I-6351. lpp., 281. punkts).

5 — 1969. gada 12. novembra spriedums lietā 29/69 *Stauder* (*Recueil*, 419. lpp., 7. punkts).

6 — Minēts iepriekšējā zemsvītras piezīmē.

7 — 1970. gada 17. decembra spriedums lietā 11/70 (*Recueil*, 1125. lpp.).

8 — 1974. gada 14. maija spriedums lietā 4/73 *Nold*/Komisija (*Recueil*, 491. lpp.) un 1986. gada 15. maija spriedums lietā 222/84 *Johnston* (*Recueil*, 1651. lpp., 18. punkts).

19. Šajās tradīcijās ietilpst tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Kopš senā sprieduma lietā *Stauder*⁹ judikatūrā privātās dzīves aizsardzība ir ietverta vispārīgajos Kopienu tiesību principos. Sākotnēji tas tika darīts, izskatot jautājumu par pienākumiem izpaust tādu informāciju kā ziņas par uzvārdu¹⁰ vai veselības stāvokli¹¹ valsts¹² vai Kopienas¹³ mērogā. Neilgi pēc tam — deviņdesmitajos gados — Tiesa apstiprināja, ka šīs tiesības attiecas uz privātās¹⁴ un ģimenes¹⁵ dzīves jomu.

aizsardzības līdzekļi gadījumā, ja tiek izplatīta informācija par viņu¹⁸. Direktīvas 95/46 preambulas desmitajā apsvērumā norādīts uz tās uzdevumu aizsargāt ECPAK un vispārīgajos Kopienu tiesību principos¹⁹ atzītās pamattiesības. Spriedumā apvienotajās lietās *Österreichischer Rundfunk* [u.c.] tika apstiprināts, ka, lai arī Direktīvas 95/46 mērķis ir nodrošināt datu brīvu apriti, svarīgs tās aspekts ir arī pamattiesību aizsardzība²⁰.

20. Pagrieziena punkts 1995. gadā bija Direktīvas 95/46 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz viņu datu apstrādi pieņemšana. Līdz tam kļiedētā un kazuistiskā Tiesas judikatūra šajā jomā guva noturīgāku struktūru, uz kuras balstīt savus nolēmumus, jo direktīvā ir sīki noteikti priekšmets¹⁶, subjekti¹⁷ un indivīdam pieejamie tiesību

21. Īsumā sakot, Direktīvā 95/46 pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību tiek

9 — Iepriekš 5. zemsvirātas piezīmē minētais spriedums.

10 — 1985. gada 7. novembra spriedums lietā 145/83 *Adams*/Komisija (*Recueil*, 3539. lpp., 34. punkts).

11 — 1987. gada 7. oktobra spriedums lietā 140/86 *Strack*/Komisija (*Recueil*, 3939. lpp., 9.–11. punkts).

12 — 1992. gada 8. aprīļa spriedums lietā C-62/90 Komisija/Vācija (*Recueil*, I-2575. lpp., 23. punkts).

13 — 1994. gada 5. oktobra spriedums lietā C-404/92 P X/Komisija (*Recueil*, I-4737. lpp., 17. un 18. punkts).

14 — 1989. gada 21. septembra spriedums apvienotajās lietās 46/87 un 227/88 *Hoechst*/Komisija (*Recueil*, 2859. lpp.) un 2002. gada 22. oktobra spriedums lietā C-94/00 *Roquette Frères* (*Recueil*, I-9011. lpp.).

15 — 2002. gada 11. jūlija spriedums lietā C-60/00 *Carpenter* (*Recueil*, I-6279. lpp., 38. punkts) un 2002. gada 25. jūlija spriedums lietā C-459/99 *MRAX* (*Recueil*, I-6591. lpp., 53. punkts).

16 — Direktīvas 95/46 1.–3. pants.

17 — Direktīvas 95/46 2. pants.

18 — Direktīvas 95/46 10.–24. pants.

19 — Tā kā valstu tiesību akti par personas datu apstrādi aizsargā pamattiesības un brīvības, īpaši Eiropas Konvencijas par cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija] 8. pantā paredzētās tiesības uz privāto dzīvi, kas izriet no Kopienas tiesību vispārīgajiem principiem; tā kā tādēļ šī valstu tiesību aktu tuvināšana nedrīkst šo aizsardzību mazināt, bet jānodrošina Kopienā augsts aizsardzības līmenis.

20 — 2003. gada 20. maija spriedums apvienotajās lietās C-465/00, C-138/01 un C-139/01 *Österreichischer Rundfunk* u.c. (*Recueil*, I-4989. lpp., 70. punkts). Šajā sakarā ģenerāladvokāts Ticano [*Tizzano*] secinājumos apgalvo, ka Direktīvas 95/46 pamatmērķis ir personas datu brīva aprite, nevis pamattiesību aizsardzība. Tiesa šim viedoklim nepiekrīt un ieņēma nostāju par labu informācijas ipašnieka aizsardzībai. Šī doma vēlāk tika apstiprināta 2003. gada 6. novembra spriedumā lietā C-101/01 *Lindqvist* (*Recueil*, I-12971. lpp., 96. punkts), kurā noteikts, ka Direktīvas 95/46 mērķis ir veicināt personas datu brīvu apriti, vienlaikus nodrošinot šādu datu ipašnieku tiesību un interešu augsta līmeņa aizsardzību.

izvērstas attiecībā uz automatizētā apstrādē esošu personas informāciju²¹.

vairāk nekā desmit gadi un šī joma ir iedarbīgi saskaņota²⁵.

22. Šo kodificēšanas vēlmi apliecina jau tas vien, ka "personas datu aizsardzībai" veļitajā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas²² 8. pantā ir paredzētas tiesības uz savu personas datu aizsardzību, kā arī to godprātīgu apstrādi, atzīstot arī tiesības piekļūt datiem un tos labot. Neraugoties uz piesardzību, ar kādu piemērojama harta²³, nevar neievērot tās noteikumus un noliegt, ka tās tiesību elementi ir daļa no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām²⁴. Šī atziņa tiek pamatota jo vairāk, atminoties, ka kopš Direktīvas 95/46 pieņemšanas ir pagājuši

23. Konkrēti hartas 8. pantā ir norādīti divi aspekti, kas attiecas uz šo lietu. Tie abi ir atspoguļoti Direktīvas 95/46 6. un 12. pantā; no vienas puses, pienākums dzēst datus noteiktā laikā, kas nepārsniedz tās mērķu sasniegšanai vajadzīgo (6. panta 1. punkta e) apakšpunkts), un, no otras puses, neierobežotas tiesības piekļūt informācijai par personām, kam tie tikuši izpausti (12. panta a) punkts). Tā kā hartā šie aspekti tiek regulēti un ietverti pamattiesību un privātās dzīves neaizskaramību "būtības oreolā", jāizsver tiesības un intereses, lai uz *Raad van State* prejudiciālo jautājumu sniegtu racionālu atbildi, ar kuru tiktu ierādīta šo tiesību normu vieta tiem atbilstošajā konstitucionālajā regulējumā²⁶.

21 — Guichot E. *Datos personales y Administración Pública* Madride: Civitas, 2005, 43.–47. lpp.

22 — Dokuments, ko 2000. gada 7. decembrī svinīgi pasludināja Eiropas Parlaments, Padome un Komisija (OV C 364, 1. un nākamās lpp.).

23 — Lai arī šis dokuments pašreiz neietilpst spēkā esošajās Kopienų tiesībās, tas neapšaubāmi ir spēkā kā "soft law" norma. Par hartu un tās juridisko nozīmi skat. manus 2006. gada 12. septembra secinājumus lietā C-303/05 *Advocaten voor de Wereld*, kurā spriedums tika pasludināts 2007. gada 3. maijā (Krājums, I-3633. lpp., 78. un 79. punkts).

24 — Alonso García R. *General Provisions of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*. Harvard Jean Monnet Working Paper Nr. 4/02, 22. un 23. lpp.

25 — Komisijas paziņojumā Eiropas Parlamentam un Padomei par Darba programmas labāku Datu aizsardzības direktīvas īstenošanai gaitu, kuru Komisija izdeva 2007. gada 7. martā (COM/2007/87, galīgā redakcija, 5. lpp.), ir norādīts, ka Direktīvu 95/46 ir transponējušas visas dalībvalstis.

26 — Izspriežot lietas par pamattiesībām, Tiesa ļoti bieži izmanto tiesību un interešu izsvēršanas metodi. Datu aizsardzības jomā tas uzskatāmi apliecināts iepriekš minētajā spriedumā lietā *Lindqvist*, 82. punkts, un 2008. gada 29. janvāra spriedumā lietā C-275/06 *Promusicae* (Krājums, I-271. lpp., 66. punkts). Groussot X., *Comentario a la sentencia Promusicae* [komentārs par spriedumu lietā *Promusicae*], *Common Market Law Review*, Nr. 6, 45. sēj., 2008, analizē šo izsvēršanu.

24. Vispirms, nosakot Direktīvas 95/46 interpretācijas atslēgas, jāizpēta tās teleoloģiskais faktors, lai noteiktu tās pamatmērķi.

konfliktā ar attiecīgi tiesībām uz reliģijas brīvību un tiesībām uz īpašumu²⁹. Turpretim šajā gadījumā ir vienas iekšēji pretrunīgas un divās personībās sašķeltas tiesības, kas līdzinās doktoram Džekilam un misteram Haidam, jo, kā izklāstīšu turpinājumā, tās sirdī labestība sadzīvo ar aukstu un aprēķina pilnu cietsirdību.

B — Pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un to iekšējais saspīlējums

25. Šis strīds attiecas nevis uz divām pamattiesībām, bet gan uz divām vienas monētas pusēm. Atšķirībā no gadījumiem, kad pret-runā nonāk piemēram, tiesības uz personas goda un cieņas neaizskaramību un informācijas brīvība vai tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un tiesības uz īpašumu, šajā gadījumā tiek iztīrāti valsts varai noteiktie pienākumi, proti, paredzēt termiņus personas datu datņu dzēšanai, un nodrošināt datu subjektiem piekļuvi šādiem datiem. Šī īpatnība Raikebūra gadījumu nošķir no tādām citām Tiesas agrāk izspriestām lietām kā, piemēram, *Lindqvist*²⁷ vai *Promusicae*²⁸, kurās privātās dzīves neaizskaramība nonāca

26. Apstrādātāju pienākums uzglabāt datus ir ierobežots laikā, jo Direktīvā 95/46 tiek noteikts tos uzglabāt laiku, kas nepārsniedz to ievākšanas vai turpmākās apstrādes mērķiem vajadzīgo. Ar šādu stingrību tas noteikts 6. pantā, atstājot dalībvalstu ziņā vajadzīgo termiņu noteikšanu atbilstoši nozarēm un datņu radīšanai un vēlākai dzēšanai kalpojošajiem mērķiem. Neraugoties uz elastību, ar kādu tiesību normā apveltītas valsts tiesību sistēmas, Direktīvas 95/46 13. pantā pieļauts paredzēt izņēmumus no noteikuma, atļaujot uzglabāšanu, kas turpinās ilgāk par parasto, kad tas vajadzīgs tādās vispārējās interesēs kā valsts drošība, noziedzības apkarošana vai zinātniskā pētniecība.

²⁷ — Iepriekš 20. zemsvirtras piezīmē minētais spriedums.

²⁸ — Iepriekš 26. zemsvirtras piezīmē minētais spriedums.

²⁹ — Spriedumiem lietā *Lindqvist* un lietā *Promusicae* pieminu arī ģenerālvokātes Kokotes [*Kokott*] 2008. gada 8. maijā sniegtos secinājumus lietā *C-73/07 Tietosuojavaltuutettu* (2008. gada 16. decembra spriedums, Krājums, I-7075. lpp.), kuru 99.–105. punktā skaidrots, kā Tiesa veic izsvēršanu šeit iztīrātājā jomā.

27. Direktīvas 95/46 preambulas apsvērumos, nenorādot uz šo apstākli, minētās uzglabāšanas ierobežojumiem netiek piešķirta lielāka nozīme. Tādējādi šim pienākumam uzmanība ir pievērsta tikai 6. un 12. pantā, un, ievērojot plašo rīcības brīvību, kas Direktīvā 95/46 piešķirta dalībvalstīm, uzskatu, ka šis jautājums nebija Kopienu likumdevēja uzmanības centrā, kā par to iespējams pārliecināties arī, salīdzinot tā regulējumu ar noteikumiem par piekļuves tiesībām³⁰.

iespēja izmantot piekļuves tiesības apstrādāšanā esošiem datiem, kas attiecas uz šo personu, lai konkrēti pārbaudītu šo datu precizitāti un apstrādes likumību”³¹. Šajā ziņā pilnā mērā tiek īstenoti tā dēvētie “principi, kas attiecas uz datu kvalitāti”, kas noteikti Direktīvas 95/46 II nodaļas 1. iedaļā un kuru starpā ir arī uzdevums tos uzglabāt “ne ilgāk, kā tas nepieciešams nolūkiem, kuriem datus vāca”. Pienākums iznīcināt datnes ietilpst pienākumā ar informāciju apieties “[godprātīgi] un likumīgi”, kā arī nodrošināt tās kvalitāti, lai tā būtu adekvāta, attiecīga, nepārmērīga un precīza³².

28. Viens no Direktīvas 95/46 būtiskajiem aspektiem ir iespēja datu subjektam ar tiem rīkoties, kā arī lūgt to labošanu, dzēšanu vai bloķēšanu. Šī doma ir atspoguļota [direktīvas preambulas] trīsdesmit astotajā un četrdesmitajā apsvērumā, ne vien tāpēc, ka tajos apliecināta piekļuves tiesību nozīme, bet arī datu subjekta rīcībā esošās informācijas un tās apstrādes starpā esošās saiknes dēļ. Lai 12. pantā piešķirtās tiesības būtu spēkā, jāievēro virkne pamatprincipu, jo pretējā gadījumā tiesību normas garantijas nebūtu īstenojamas. [Direktīvas preambulas] četrdesmit pirmajā apsvērumā tas izklāstīts pavisam skaidri, nosakot, ka “jebkurai personai jādod

C — Direktīvas 95/46 6. panta pakārtotība 12. pantam

29. Apzinot, cik grūti ir noteikt prioritāti Direktīvas 95/46 6. un 12. panta starpā. Ir pārliecinoši iemesli, lai apgalvotu, ka dzēšana ir atslēga uz Direktīvā 95/46 izveidoto sistēmu, kurā tiek piešķirtas piekļuves tiesības, kas ļauj individam uzraudzīt dzēšanas pienākuma izpildi. Gluži tāpat tiesības uz

30 — Atbilstoši [Direktīvas 95/46] 6. pantam datu dzēšana ir paredzēta arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 12. jūlija Direktīvas 2002/58/EK par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (OV L 201, 37. lpp.) 12. pantā, lai gan to formulējot mazāk stingri un pakārtojot ieinteresētās personas lūgumam.

31 — Mans izcēlums.

32 — Šie īpašības vārdi ir izmantoti Direktīvas 95/46 6. panta 1. punktā.

aizsardzību tiek noteiktas 12. pantā, jo piekļuve ir direktīvas īstēni subjektīvā dimensija, kas, īsumā sakot, ļauj indivīdam *reaģēt*, lai aizsargātu savas intereses.

tāpat kā daži zinātnieki, kas nebeidzamajā vistu un olu cīņā ieņēmuši savu nostāju³⁴, sliecos piedāvāt izeju no Direktīvas 95/46 6. un 12. panta starpā esošā konflikta.

30. Šajā sakarā neviļus atminos seno dilemmu par olu un vistu. Kura no tām bija pirmā? Vai šo jautājumu var uzdot mūžīgi un apjaust, ka atbildes nekad nebūs, jo abi jēdzieni, kā rakstījis Aristotelis³³, ir mūžīgas esamības?

31. Tiesām turpretim nav filozofa domas brīvības un nākas papulēties sniegt atbildi, lai arī tā ne vienmēr ir vistrāpīgākā. Tādēļ gluži

32. No šo secinājumu 29.–35. punktā izklāstītā secinu, ka Direktīvā 95/46 vērojama dzēšanas pakārtotība piekļuves tiesībām. Šīs tiesību normas piešķir tiesības, kas *dzimst* līdz ar datnes izveidi un *mirst* līdz ar tās dzēšanu. Tādēļ *datu izdzēšana ir tikai brīdis piekļuves tiesību dzīves laikā*, iezīme, kas noteikta un pamatota [direktīvas] 12. pantā.

33. Sekojot šim domu gājienam, gūstam pārliecību, ka piekļuves tiesību mērķis ir nodrošināt, lai datu subjekts uzzinātu, kāda informācija par viņu ir ievākta. Turklāt šo domu var vēl jo vairāk izvērst, mēģinot noskaidrot informācijas pieprasīšanas mērķi. Daudzos gadījumos tiesību subjekts vēlas pārliecināties par savu datu apstrādes likumību. Direktīvā 95/46 ir noteikti vairāki principi, kuri jāievēro [datu] apstrādātāju

33 — *The New Encyclopaedia Britannica*. 12. sēj., Čikāga, Londona, Toronto, Ženēva, Sidneja, Tokija, Manila, Seula, 1973, 24. lpp.

34 — Hawking S., *A Brief History of Time*, Ņujorka: Bantam, 1988, 193. lpp., sliecas par labu olai. Šim apgalvojumam ir acīmredzamas teolģiskas sekas, kuras šeit, protams, nebūtu jāiztirzā.

darbībā, bet tās spēks izpaužas arī aizsardzības mehānismos, kuriem pieskaitāmas piekļuves tiesības kā līdzeklis, kas kalpo datu subjektam, lai uzraudzītu un panāktu likuma ievērošanu.

6. panta pamatā esošās intereses tiek nobiditas zemākā normatīvā līmenī.

34. Tādējādi, ja personām, kam ir citu personu dati, nebūtu jāievēro neviens regulējums, 12. pantam kā Direktīvas 95/46 garantiju sistēmas stūrakmenim nebūtu jēgas. Kā tiesas sēdē pareizi norādījusi Komisija, tieši apstrādes principu esamības dēļ (6. pants) rodas piekļuves tiesības³⁵, kas ir iepriekš minētās direktīvas pamata pilārs, kā apliecināts tās 12. pantā, kurā uzsvērta nianse “bez ierobežojumiem”³⁶. Ievērojot, ka Direktīva 95/46 darbojas kā garants, kura pūliņi vērsti uz datu īpašnieku aizsardzību, ir acīmredzams, ka uzglabāšanas uzdevums ir pakārtots piekļuves tiesībām. Tās nelokāmais iekšējais acinājums un mērķis nodrošināt pamattiesības (šajā gadījumā tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) atbalsta šo domu, un

35. Šo argumentu pamato Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. panta sistemātika, kuras hermeneitiskā nozīme nav apšaubāma³⁷ un atbilstoši kurai norāde uz piekļuves tiesībām atrodas pirmajā punktā. Tam sekojošajā 2. punktā tiek uzskaitīti principi attiecībā uz apstrādi, tomēr ievērojot minēto hierarhisko kārtību, kurā datus izmantojošo personu pienākumi ir pakārtoti to īpašnieka tiesībām.

35 — Šādi apgalvo Herrán Ortiz A. I., *El derecho a la intimidad en la nueva Ley Orgánica de protección de datos personales*, Madrid: Dykinson, 2002, 153. lpp., un Arenas Ramiro M., *El derecho fundamental a la protección de datos personales en Europa*, Valensija: Tirant lo Blanch, 2006, 305. lpp.

36 — Ar Direktīvu 95/46 tiek mēģināts izvērst Eiropas Padomes 1981. gada 28. janvāra Konvenciju Nr. 108 par personas aizsardzību attiecībā uz personas datu automatizēto apstrādi. Tas apstiprināts tās preambulas vienpadsmitajā apsvērumā, kurā izklāstīts, ka “[...] šajā direktīvā iekļautie personas tiesību un brīvību, jo īpaši privātās dzīves neaizskaramības tiesību, aizsardzības principi būtisko [precīze] un paplašina Eiropas Padomes 1981. gada 28. janvāra Konvencijā [...] iekļautos principus [...]” (mans izcēlums). To uzskatāmi apliecina Kopienų tiesību akta saturs, kas Konvencijai Nr. 108 dažādā ziņā aizsteidzas priekšā, un ļoti zīmīgi tas tiek darīts attiecībā uz piekļuves tiesību noteikšanu. Saskaņā ar Direktīvu 95/46 šīs tiesības izmanto “brīvi” un “bez ierobežojumiem”, savukārt Konvencijas Nr. 108 8. pantā vienīgi paredzēta piekļuve “saprātīgos intervālos”. Kopienų tiesību akts ir vērsts uz tiesību paplašināšanu, un tādēļ tās tajā tiek noteiktas krietni vien dāsnāk nekā Eiropas Padomes dokumentā, atgādinot par individa aizsardzības aspektu Direktīvā 95/46.

36. Nīderlandes Valsts Padomes jautājums tiks izvērtēts, ievērojot iepriekš izklāstīto un vērsot Tiesas uzmanību uz Direktīvas 95/46 subjektīvo pusi, kurā 12. pantam ir īpaša nozīme, salīdzinot ar 6. pantu.

37 — 2006. gada 27. jūnija spriedums lietā C-540/03 Parlaments/Padome (Krājums, I-5769. lpp., 38. punkts), 2007. gada 13. marta spriedums lietā C-432/05 *Unibet* (Krājums, I-2271. lpp., 37. punkts), iepriekš 23. zemsvītras piezīmē minētais 2007. gada 3. maija spriedums lietā *Advocaten voor de Wereld*, 46. punkts, un iepriekš 4. zemsvītras piezīmē minētais spriedums apvienotajās lietās *Kadi* [un *Al Barakaat International Foundation*]/Padome un Komisija, 335. punkts.

VII — Personas dati un apstrādes dati

informācijas veidu mērķu starpā esošās dažādības izriet būtiska atšķirība.

37. Kā esmu norādījis šo secinājumu 16. un 17. punktā, atsevišķi jāizpēta divas iespējamības, kas rodas atkarībā no katra konkrētā gadījuma apstākļiem, termiņa likumību izvērtējot, no vienas puses, kad tas ir isāks par pamatdatiem paredzēto un, no otras puses, kad termiņš piekļuvei apstrādes datiem ir tāds pats kā attiecībā uz pamatdatiem piemērojams. Pirmajā gadījumā jānosaka, vai direktīvā pieļauta šāda piekļuves kārtības atšķirība atkarībā no pieprasīto datu veida. Otrajā gadījumā grūtības ir noteikt, vai iespējama piekļuve pēc dzēšanas.

38. Lai pienācīgi atbildētu uz *Raad van State* jautājumu, vispirms noteikti jānoskaidro, vai dzēšanas termiņi jāpiemēro *vienādi attiecībā uz visiem datiem*, tostarp tiem, kas attiecas uz apstrādi, vai arī tie var būt atšķirīgi atkarībā no personas informācijas veidiem. No [abu]

39. Grieķijas Republikas valdība, kā arī mutvārdu procesā Čehijas Republika norādīja, ka katrs datu veids kalpo atšķirīgiem mērķiem. Turpinājumā jāizklāsta šīs argumentācijas priekšrocības un problēmas, kā arī tās nozīme šajā lietā.

40. Personas datu iznīcināšana ir paredzēta, lai aizsargātu to īpašnieku, jo, iznīcinot informāciju, tiek novērsti visi nelikumīgas apstrādes draudi. Termiņa nenoteikšanai Direktīvas 95/46 6. pantā ir zināms loģisks pamats, jo katra datne kalpo savam mērķim, un atbilstoši subsidiaritātes principam valsts likumdevējs var vislabāk lemt par laiku, kāds to apstrādātājiem atvēlams līdz iznīcināšanai. Savukārt apstrādes datu dzēšanai ir cits uzdevums, jo tā neaizsargā informācijas īpašnieku un indivīdu, neizmantodams piekļuves tiesības, zaudē informācijas pēdas tādēļ, ka

attiecīgie dati vairs nav datu apstrādātāja rīcībā, un labumu no šīs dzēšanas gūst datus saņēmušās trešās personas, informācija par kuru identitāti un nolūkiem ir dzēsta.

turpinājumā, iespējams nodalīt intensitāti, ar kādu šīs tiesības garantējamās atkarībā no apstākļiem, tomēr 12. panta redakcija izslēdz *pirmās* un *otrās klases* piekļuves tiesību iespēju. Treškārt, kā tiesas sēdē norādījušas Komisija, Spānijas Karaliste un Apvienotā Karaliste, abi datu veidi veido vienu tehnoloģisku vienību, parasti tiek apstrādāti vienās datnēs un to kopīga pārvaldība apstrādātājiem neprasa īpaši smagu piepūli.

41. Ar šo pieeju tiek iezīmētas šajā lietā aplēptās konceptuālās grūtības. *Datu* dzēšanu patiešām var nošķirt no *apstrādes datu* dzēšanas³⁸. Atšķirīgas ir gan skartās tiesības, gan Direktīvā 95/46 nošķirti regulētās savrupās funkcijas. Tomēr šādā skaidrojumā nonākot līdz galējībām, tiek iegūts ne visai vēlams iznākums. Pirmkārt, uz atšķirību nav norādīts Direktīvas 95/46 redakcijā, jo 6. pants attiecas uz datu dzēšanu *in totum*, savukārt 12. pantā, lai arī tajā ir uzskaitīti dažādi informācijas veidi, tas tiek darīts, lai apveltītu ar saturu piekļuves tiesības, nevis veiktu klasificēšanu³⁹. Otrkārt, tā kā piekļuves tiesības paredzēts izmantot “bez ierobežojumiem”, tās izprotamas plaši. Kā izklāstīts

42. Tādēļ nedomāju, ka apstrādes dati pastāvētu un tiktu regulēti savrupi. Šī informācija attiecas uz apstrādātajiem personas datiem, jo sniedz ziņas par veidu un apstākļiem, kādos tie tikuši apstrādāti, un tas mani mudina uzskatīt, ka minētie dati ir Kopienas “datu” definīcijas būtiska sastāvdaļa Direktīvas 95/46 2. panta a) punkta izpratnē. Lai iesniedzējtiesai sniegtu noderīgu atbildi, šis apgalvojums jāniansē, ievērojot abas šo secinājumu 16. un 17. punktā minētās iespējamības.

38 — Atšķirība, uz kuru apsvērumos norāda Komisija (31. un 32. punkts).

39 — Lai arī Direktīvas 95/46 12. pantā ir uzskaitīti aspekti, kas attiecas uz piekļuvi, tas velūts citiem ar apstrādi, nevis datiem saistītajiem jautājumiem. Šī norāde ir noderīga, lai konstatētu, ka tiesības tiem piekļūt nav ierobežotas. Savukārt ar apstrādi ir citādi, un tas apliecina, ka Direktīvā 95/46 ir ņemtas vērā 12. panta visaptverošas izpratnes radītās problēmas.

VIII — Pirmā iespējamība: isāks apstrādes datu dzēšanas termiņš

43. *Raad van State* uzdotais jautājums šķiet attiecamies uz šo gadījumu: Nīderlandes tiesību aktos paredzēta ilgstoša personas datu uzglabāšana, savukārt apstrādes datu dzēšanai noteikts isāks, proti, viena gada termiņš. Taču, tā kā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav precizēts, par kuriem datiem pamata prāvā ir strīds, šo pirmo atbildi uzdrīkstos ierosināt, pievēršoties minētajam gadījumam.

44. Šo secinājumu 37. un 42. punktā izklāstīto apsvērumu dēļ uzskatu, ka Direktīvā 95/46 personas dati nav nošķirti no apstrādes datiem. Apzinoties ar uzglabāšanu saistītās grūtības, kas rastas, ja pieņemtu minēto risinājumu, uzskatu, ka Direktīvas 95/46 6. pantā paredzētais dzēšanas termiņš ir vienāds abu veidu datu gadījumā. Lai arī katru datu dzēšanas mērķi ir atšķirīgi, ir grūti iedomāties atšķirīgus regulējumus, kas būtu pamatoti ar tik mākslīgu nodalīšanu, vēl jo vairāk gadījumā, kad izšķiras jautājums par pamattiesībām.

45. Kā jau esmu norādījis šo secinājumu 29.–35. punktā, tiesību aktā prioritāte piešķirta piekļuves tiesībām, tām pakārtojot dzēšanas pienākumus. Lai sasniegtu šo mērķi, gan personas dati, gan apstrādes dati tiek labāk aizsargāti, ja tie tiek glabāti vienlīdz ilgi.

46. Dažkārt glabāšana ir ilga, bet šo ilgumu pamato vispārējas intereses, kas vienlīdz labi pamato arī apstrādes datu glabāšanu. Ja glabāšana tiek veikta pārlietu ilgi tāpēc, ka datnes izmantojamas vēsturiskiem, statistiskiem vai zinātniskiem nolūkiem, Direktīvā 95/46 dalībvalstīm tiek noteikts pienākums veikt īpašus pasākumus, ar kuriem šo datņu izmantošana tiktu pielāgota apstākļiem, kas pamatotu to ilgstošu glabāšanu⁴⁰. Tādēļ jāparedz citi datu subjekta aizsardzību nodrošinoši pasākumi, tos gan pielāgojot Direktīvas 95/46 6. panta [1. punkta] e) apakšpunktā paredzētajai izmantošanai vēstures vai kultūras vajadzībām.

40 — [Direktīvas] 6. panta 1. punkta e) apakšpunktā dzēšanas uzdevums tiek niansēts: "dalībvalstis nosaka atbilstošas garantijas personas datiem, kurus uzglabā ilgāku laiku, lai izmantotu vēsturiskiem, statistiskiem vai zinātniskiem nolūkiem". Lai arī tas tieši nav noteikts kā izņēmums no dzēšanas pienākuma, direktīvā, joprojām piemērojot Kopieniu noteikumus, no noteiktajiem pienākumiem tiek atbrīvoti iepriekš minēto vispārējām interesēm atbilstošo darbību veicēji, jo tiem jāpielāgojas vēsturisko, statistisko un zinātnisko pētījumu īpatnībām.

47. Turklāt, kā rakstveida apsvērumos norādījusi un tiesas sēdē apstiprinājusi *College*, šim pienākumam apstrādes datus uzglabāt tikpat ilgi kā personas datus ir arī citi ierobežojumi. *College* sniegtajam piemēram, manuprāt, ir izšķiroša nozīme attiecībā uz aizsardzību, ko nodrošina informācijai par trešām personām, kuras savukārt ir Direktīvas 95/46 aizsardzības objekts, lai gan tas nenozīmē, ka sniegtās informācijas sākotnējie datu subjekti būtu atstājami bez aizsardzības vispār. Šis ierobežojums nozīmē, ka tikai un vienīgi attiecībā uz saņēmēja personas datiem sākotnējam datu subjektam ir tie paši ierobežojumi, kas jebkuram citam saņēmējam Direktīvas 95/46 izpratnē.

būtu atbilstība un datu subjekts būtu lūdzis piekļuvi iepriekš iznīcinātai informācijai.

IX — Otrā iespējamība: viens dzēšanas termiņš attiecībā uz abiem datu veidiem

A — Direktīvas 95/46 12. panta gramatiskā redakcija

48. Tādēļ, ja gan uz personas, gan apstrādes datiem attiecas viens dzēšanas termiņš, Nīderlandes tiesību aktos noteiktā viena gada termiņa samērīgums nav jāizvērtē. Ja datu uzglabāšanas laiks būtu bijis ilgāks nekā apstrādes datiem paredzētais, prejudiciālais jautājums ar šo būtu atbildēts.

49. Ja lietas tiesiskais regulējums būtu bijis atšķirīgs, atbilde uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu būtu citāda, ja termiņu starpā

50. Atsaucoties uz 12. panta a) punkta otro ievilkumu, Spānijas Karaliste, Čehijas Republika un Nīderlandes Karaliste apgalvo, ka tajā noteikta saikne starp piekļuvi un 6. pantā regulēto dzēšanu. Minētajā tiesību normā dalībvalstīm prasīts garantēt "tiesības iegūt no personas datu apstrādātāja [...] paziņojumu datu subjektam saprotamā formā par apstrādē esošajiem datiem un par jebkuru pieejamu informāciju attiecībā uz datu avotu". No tā redakcijas esot secināms, ka Direktīvā 95/46 ir ierobežotas tiesības piekļūt apstrādātajai informācijai; izslēdzot šo iespēju gadījumā, ja pieprasījums tiek izdarīts pēc apstrādes beigām, proti, pēc dzēšanas. Šāda izpratne esot vēl pamatotāka, ja salīdzina daudzās redakcijas dažādās valodās, kurās uz tiesību pārejošo raksturu un nemainīgumu tiek norādīts ar atšķirīgu stingrības pakāpi.

51. Šis arguments nepārliecina, jo, lai arī angļu valodas redakcijā minēti dati “undergoing processing”⁴¹, spāņu valodas redakcija [“datos objeto de los tratamientos”] nav tik skaidra. Piekrītu, ka teksta stingra interpretācija būtu saskanīgāka ar 6. pantā noteikto iznīcināšanas pienākumu. Tomēr neuzskatu, ka salīdzināšana ļauj izdarīt izšķirošus secinājumus, vēl jo vairāk tāpēc, ka zināmu turpinājumā izklāstītu apsvērumu dēļ 12. panta gramatiska tulkošana nebūtu pieļaujama⁴².

52. Nepiekrītu arī Spānijas Karalistes viedoklim, ka papildus Direktīvas 95/46 13. pantā

41 — Angļu valodas redakcijai atbilst arī franču (“sont traitées” vai “sont communiquées”) un vācu (“an die Daten übermittelt werden”) valodas redakcijas.

42 — Pretēji *College* apgalvotajam nepiekrītu, ka [direktīvas] 6. un 12. pantu pareizi interpretēt ļauj Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. decembra Regula (EK) Nr. 45/2001 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Kopienas iestādēs un strukturās un par šādu datu brīvu apriti (OV 2001, L 8, 1. lpp.), kurā paredzēts pienākums noteikt uzglabāšanas termiņu. Regula ir Direktīvas 95/46 juridiskais atveidojums, to piemērojot Kopienas iestādēm. Loģiski, ka satura ziņā tā ir detalizētāka par dalībvalstīm adresētu saskaņošanas dokumentu. Regulas 11. un 12. pantā rodama norāde uz šo termiņu nenozīmē nedz to, ka Direktīvā 95/46 būtu noteikts kas pretējs, nedz to, ka tas dalībvalstīm būtu saistošs. Kopumā ņemot, direktīvas kļūstīšana applicina vienīgi katrai valsts tiesību sistēmai esošo ieskatu brīvību, kas gan nenozīmē nedz jebkāda termiņa pieļaušanu, nedz spēju piekļuves tiesības ierobežot.

jau esošajiem izņēmumiem būtu jāparedz vēl vienu izņēmums no 12. panta⁴³. Piekrītot, ka piekļuve būtu iespējama tikai apstrādē joprojām esošiem datiem, Spānijas valdība uzskata, ka 13. pantā noteiktajiem ierobežojumiem esot pieskaitāms vēl viens netieši paredzēts ierobežojums, kura būtība izrietot no iepriekš minētā, Direktīvas 95/46 6. pantā noteiktā pienākuma. Šis skaidrojums mani nepārliecina un būtiski pamato viedokli, uz kura atspēkošanu ir vērsti: ja 13. pantā ir paredzēti izņēmumi attiecībā uz plašām piekļuves tiesībām, šie izņēmumi kā tādi ir jāinterpretē šauri. Tā kā nav pieļaujama šo izņēmumu plaša izpratne, vēl nepieņemamāk būtu *ex novo* radīt citas kategorijas.

53. Īsumā sakot, tiesību normu redakcija mani mudina noliegt, ka piekļuves tiesības būtu izprotamas sašaurināti. Šie apsvērumi neļautu pieņemt vienota termiņa esamību, jo atbilstoši Direktīvas 95/46 iekšējai hierarhijai piekļuves tiesības ir noteicošās pār dzēšanas tiesībām. Tādējādi datnes dzēšana ir piekļuves ierobežojums, kura likumība tiek apstiprināta tikai tad, ja tiek nodrošinātas noteiktas garantijas. Proti, tiesību izmantošanu var pakārtot nosacījumiem (piemēram, nosakot termiņu), ja vien datu subjekts ir ticis aizsargāts ar citiem līdzekļiem. Ja tas tā nebūtu, pastāvētu dzēšanas termiņi, kas nebūtu likumīgi tāpēc, ka liegtu piekļuves tiesības, kas gan

43 — Spānijas Karalistes apsvērumi, 25. punkts.

nenozīmē, ka informācija būtu jānošķir un ka apstrādātājiem būtu jāliek apstrādes datus glabāt mūžīgi. Gluži pretēji, tas nozīmē, ka *dzēšanas termiņš jāpagarina* tā, lai tiktu nodrošināta piekļuve.

nesamērīgs piekļuvei vai otrādi. Apzinot šā risinājuma praktiskās grūtības, bet pie tamli dzīga iznākuma var nonākt visnotaļ īpašā gadījumā, kad ieinteresētā persona nav tikusi pietiekami informēta par savām tiesībām.

54. Tādēļ uzskatu, ka iznīcināšanas termiņš vienlīdz ir arī Direktīvas 95/46 12. pantā paredzēto tiesību ierobežojums. Tomēr, ja minētais termiņš pārlietu apgrūtina tiesību normas mērķu sasniegšanu, tas var nonākt pretrunā tiesību normai.

B — *Izņēmums no noteikuma: informācija datu subjektam*

55. Iepriekš izklāstīto apsvērumu dēļ uzskatu, ka dzēšanas termiņš aptur piekļuves īstenošanu, lai arī zināmos apstākļos dzēšanas termiņu un piekļuves termiņu starpā rodas nobīde. Ar vārdu “nobīde” domāju iespējamību, ka termiņš ir samērīgs dzēšanai, bet

56. Šādas sekas iestājas, ja atbilstoši Grieķijas Republikas un Komisijas apgalvotajam tiek konstatēts informētības trūkums, kaitējot datu subjektam. Lai to paskaidrotu, jāatgādina, ka Direktīvas 95/46 10. un 11. pantā noteikts pienākums paziņot un lūgt datu subjektam virkni izziņu un/vai atļauju, tostarp informāciju par izpaušanu trešām personām; šis pienākums ir noteikts vispārējos vilcienos, dalībvalstīm atstājot plašu rīcības brīvību. Atbilde, kas sniedzama tādā lietā kā šī, ir atkarīga no tā, kā šie pienākumi ir regulēti katras konkrētās valsts tiesībās. Nekas neliedz lielāku aizsardzību paredzēt personai, kurai pirms tās datu izpaušanas nav paziņots par saņēmēja identitāti vai piekļuves tiesību izmantošanas termiņiem⁴⁴. Šis secinājums atbilst prioritātei, kāda Direktīvā 95/46 piešķirta datu subjekta subjektīvajām tiesībām, kuru ierobežojums jāisteno tā, lai to izmantošana tiktu garantēta pat pēc dzēšanas.

44 — Šādu 10. un 11. panta interpretāciju atbalsta Bainbridge D., *EC Data Protection Directive*, Londona, Dublina, Edinburga: Butterworths, 1996, 139. lpp.

57. Dažos gadījumos, piemērojot šo doktrīnu, tiesvedība var noslēgties ar nolēmumu, kura izpilde nav iespējama. Ja *College* pēc savas ierosmes ir iznīcinājusi visus vairāk nekā vienu gadu vecos Raikebūra datus, datu subjekta prasījums izrādītos veltīgs. Skaidrs, ka Roterdamas dome nespēj dot to, kā tai vairs nav. Iespējams, ka šī problēma pastāv arī citu valstu tiesībās, lai arī tikai laikā, kamēr tiek pielāgoti Kapienu tiesībām neatbilstošie tiesību akti. Tomēr pagaidām ieinteresētajai personai ir viens tiesību aizsardzības līdzeklis, proti, valsts mantiskā atbildība par Eiropas [Kapienu] tiesībās noteikto pienākumu neizpildi. Ja nav iespējama indivīdu pilnīgi apmierinoša izpilde, šīs tiesību normas nodrošina vismaz finansiālu atbildību, kura jāatzīst valsts tiesām⁴⁵.

58. Visbeidzot, ja *Raad van State* pamata prāvā konstatē informācijas trūkumu, šī lieta,

izmantojot amerikāņu izteicienu, ir izspriežama ar “hard look” samērīguma virzienā⁴⁶. Šādos gadījumos ir svarīgi, lai dzēšanas termiņš automātiski neierobežotu piekļuves tiesības. Samērīguma pārbaude būtu jāveic, cik vien iespējams, aizsargājoši, padarot tik īsu termiņu kā viens gads par grūti pamatojumu.

59. Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, piekritu tiem, kas dzēšanu un piekļuvi uzskata par vienas realitātes elementiem un tādēļ nosakāmo termiņu ziņā vienotām. Direktīvas 95/46 6. pantā paredzētā dzēšana aptver jebkuru informāciju, ieskaitot ziņas par izpaušanu trešām personām. Tādēļ dzēšanas ierobežojums laikā netieši ir arī termiņš, kāds nosa-

45 — Jāatgādina, ka Direktīvas 95/46 23. panta, kurā paredzēta atbildība par tās noteikumu neievērošanu, 1. punktā noteikts, ka “dalībvalstis paredz to, ka jebkurai personai, kam nodarīts kaitējums sakarā ar nelikumīgu datu apstrādi vai jebkuras attiecīgās valsts noteikumiem, kas pieņemti saskaņā ar šo direktīvu, nesavienojamas rīcības rezultātā, ir tiesības saņemt no personas datu apstrādātāja kompensāciju par šo kaitējumu”.

46 — Saskaņā ar šo doktrīnu tiesa pastiprināti pārbauda tādu valsts iestāžu lēmumus, kuros nav norādīts pietiekams to pamatojums. Tā tika aizsākta ASV Augstākās tiesas spriedumā lietā *SEC v. Chenery Corp.*, (318 U.S. 80 [1943]) un vēlāk izvēsta lietā *Citizens to Preserve Overton Park v. Volpe* (401 U.S. 402 [1971]). Skat. arī Breyer S. G., Stewart R. B., Sunstein C. R. un Vermeule A., *Administrative Law and Regulatory Policy*, Ņujorka: Aspen, 2006, 349.–368. lpp. Par “hard look” Kapienu, Eiropas un valsts tiesu kontrolē skat. Craig P., *EU Administrative Law*, Oxford University Press, 2006, 477.–481. lpp.

kāms piekļuves tiesību ilgumam. Piekļuves vajadzībām vienus datus nošķirot no citiem, tiktu veikts Direktīvā 95/46 neesošs nodalījums, kuram turklāt nav acīmredzamas praktiskas lietderības⁴⁷.

nozīmīgais vispārīgs viena gada termiņš to dzēšanai. Jau esmu izklāstījis apsvērumus, kuru dēļ šis termiņš izvērtējams gan atbilstoši Direktīvas 95/46 6. pantam, gan tās 12. pantam. Tagad jānosaka, vai minētais termiņš atbilst samērīguma principam, kura piemērojamība ir iepriekš minēto pantu priekšnosacījums, jo tajos abos tiek istenotas pamattiesības.

60. Izņēmumi ir pieļaujami, ja, paziņojot ieinteresētajai personai tās tiesības, ir trūcis atklātuma. Šādos gadījumos dzēšanas termiņš ir jāpagarina, lai saglabātu piekļuves tiesības.

C — Viena gada termiņš un samērīguma princips

61. Pašvaldību veiktajai personas datu apstrādei Nīderlandes tiesību aktos paredzēts īpašs regulējums, kurā noteikts šajā lietā

62. Apvienotās Karalistes, Spānijas Karalistes un Čehijas Republikas valdības ir krietni papūlējušās skaidrot grūtības nodrošināt piekļuves tiesības pēc tam, kad dati ir dzēsti. Ievērojot šo pieņemumu, tās nav veltījušas visai daudz uzmanības strīdīgajam termiņam; savukārt Grieķijas valdība un *College* apsvērumos ir iedziļinājušās jautājumā par Nīderlandes termiņa nozīmi Direktīvas 95/46 un samērīguma principa aspektā. Grieķijas Republika un Komisija uzskata, ka šis laiks ir pārlietu īss un tādēļ nesaderīgs ar Kopienas tiesībām. *College* mēģina atsaukties uz termiņa likumību, norādot uz īpatnībām, kas piemīt Nīderlandes sistēmai, kurā termiņa īsumu atsver citi datu subjekta aizsardzības pasākumi.

47 — Neraugoties uz šiem tehniskajiem sarežģījumiem, Apvienotā Karaliste tiesas sēdē norādīja, ka tās valsts tiesībās ir īpaši paredzēti gadījumi, kad tiesības piekļūt apstrādes datiem tiek nodrošinātas pat pēc personas datu dzēšanas. Tomēr Apvienotās Karalistes pārstāve vairāk informācijas šajā jautājumā nesniedza, lai arī atkārtoti norādīja uz šīs prakses ārkārtējo raksturu, un tādēļ es sliecos par labu apdomībai. Turklāt uzskatu, ka gadījumā, ja Direktīvā 95/46 šis gadījums būtu paredzēts, tas būtu darīts skaidri.

63. Pievērstoties jautājumam par valsts termiņa samērīgumu, vispirms jāatgādina daži noteikumi, jo Tiesa līdzīgus termiņus ir izvērtējusi arī citkārt. No judikatūras izriet, ka risinājums katrā situācijā ir atšķirīgs un atkarībā no apstākļiem tiek veikta vairāk vai mazāk stingra pārbaude⁴⁸. Pamattiesību iespējama aizskārums gadījumā to izmantošanas termiņš ir jāizvērtē skrupulozi⁴⁹. Tādējādi šī pārbaude ir atkarīga no dažādiem faktoriem.

65. Saskaņā ar direktīvas 10. un 11. pantu datu subjektam ir tiesības tikt informētam par virkni [apstākļu], tostarp it īpaši saņemti ziņas par to, kas ir “datu saņēmēji vai datu saņēmēju kategorijas [...], ciktāl šāda turpmāka informācija vajadzīga, ņemot vērā konkrētos apstākļus, kādos dati ievākti, lai garantētu godprātīgu apstrādi attiecībā uz datu subjektu”. Ar abām tiesību normām no datu subjekta ievāktā informācija tiek nodalīta no citādi iegūtās, lai arī noteikts, ka informācija par datu izpaušanu trešām personām jāsniedz abos gadījumos.

64. Kā jau esmu norādījis šo secinājumu 55.–60. punktā, jānoskaidro, cik lielā mērā datu subjekts bijis informēts apstrādes laikā, un šajā sakarā vērā ņemami turpmāk izklāstītie kritēriji.

48 — 1987. gada 24. marta spriedums lietā 286/85 *McDermott* un *Cotter* (*Recueil*, 1453. lpp., 15. punkts), 1991. gada 25. jūlija spriedums lietā C-208/90 *Emmott* (*Recueil*, I-4269. lpp., 18. punkts), 1993. gada 27. oktobra spriedums lietā C-338/91 *Steenhorst-Neerings* (*Recueil*, I-5475. lpp., 19. punkts), 1994. gada 6. decembra spriedums lietā C-410/92 *Johnson* (*Recueil*, I-5483. lpp., 26. punkts), 1998. gada 15. septembra spriedumi lietā C-260/96 *Spac* (*Recueil*, I-4997. lpp., 32. punkts) un apvienotajās lietās C-279/96, C-280/96 un C-281/96 *Ansaldo Energia* u.c. (*Recueil*, I-5025. lpp., 19.–21. punkts) un 2002. gada 24. septembra spriedums lietā C-255/00 *Grundig Italiana* (*Recueil*, I-8003. lpp., 37. punkts).

49 — Par to, ka valstu tiesiskā regulējuma uzraudzība veicama, ievērojot Kopienų pamattiesības, noteikts 1989. gada 13. jūlija spriedumā lietā 5/88 *Wachauf* (*Recueil*, 2609. lpp., 17.–22. punkts), 2003. gada 10. jūlija spriedumā apvienotajās lietās C-20/00 un C-64/00 *Booker Aquaculture* un *Hydro Seafood* (*Recueil*, I-7411. lpp., 88.–93. punkts) un 2005. gada 22. novembra spriedumā lietā C-144/04 *Mangold* (Krājums, I-9981. lpp., 75. punkts).

66. Lai arī minētajos 10. un 11. pantā noteiktā pienākuma īstenošanā valsts likumdevējam ir plaša rīcības brīvība, šo tiesību normu mērķis ir brīdināt individu par viņa datu izpaušanu, lai viņam dotu iespēju pēc savas izvēles piekļūt apstrādei un uzraudzīt tās atbilstību Direktīvas 95/46 6. panta principiem. Tomēr paziņošanas pienākums ir atšķirīgs atkarībā no apstākļiem, un pārbaudīt, vai Nīderlandes tiesības, kā arī atbilstošā pašvaldības prakse atbilst iepriekš minētajā 10. un 11. pantā noteiktajam, nākas iesniedzējtiesai. Derētu zināt, vai Raikebūrs tika informēts par datu izpaušanu un brīdināts par viena gada termiņu, kas viņam bija atvēlēts piekļuves

tiesību izmantošanai. Dalībvalstīm nav jāpaziņo par termiņu, jo 10. un 11. pantā tas nav paredzēts⁵⁰. Tomēr, spriežot par tā ilgumu, ir ļoti svarīgi noskaidrot, vai šī informācija ir darīta zināma ieinteresētajai personai. Pretējā gadījumā bez apstrādātāja sīkākiem paskaidrojumiem būtu grūti atzīt, ka tik īss termiņš kā viens gads atbilstu samērīguma principam un līdz ar to — Direktīvai 95/46.

67. Turklāt īpaša nozīme ir arī sniegtās informācijas veidam, jo, kā noteikts direktīvā, sniedzamā informācija var ietvert ne vien ziņas par saņēmēju identitāti, bet arī "saņēmēju kategorijām". Šī otrā iespēja nozīmē, ka sniegtie saraksti ne vienmēr atspoguļo informāciju par datnēm piekļuvušajām personām, tādējādi piekļuves tiesības īstenošanā datu subjektu nostādot neizdevīgā stāvoklī. Valsts tiesai jānosaka, cik lielā mērā Raikebūrs tika informēts par izpausto datu saņēmējiem un izpaušanas apstākļiem. Veicot šo izvērtējumu, termiņa pārbaude jāpastiprina gadījumā, ja trešo personu identitāte nav darīta zināma, jo

datu subjektam var būt pamats apšaubīt, ka apstrāde atbilst 6. panta principiem.

68. Visbeidzot, būtu jāizklāsta vairāki noteikumi par pierādīšanas pienākumu. Ar pamattiesībām apveltītajam Raikebūram nācās vērsties tiesā, lai iegūtu ziņas par savu personas datu apstrādi⁵¹. Atbilstība Direktīvai 95/46 ir atkarīga no virknes kazuistisku faktoru, kas izriet no pašam valsts tiesībām un pašvaldības iestādes prakses. Savu pamattiesību īstenošanai Raikebūrs neizbēgami vērsās tiesā, tomēr viņam nebūtu jāpierāda savas valsts tiesību nepilnības šajā jomā, jo Direktīvas 95/46 redakcija atbilstoši šo secinājumu 29.–35. punktā izklāstītajam mudina domāt, ka piekļuves tiesības ir prioritāras un jebkurš izņēmums jāvērtē ārkārtīgi piesardzīgi. Tādējādi, tā kā noteicošā ir Kopienų datu aizsardzības tiesību normu subjektīvā puse, datu apstrādātājam jāapliecina, ka tiesiskais regulējums un apstrādē valdošā prakse nodrošina garantijas, kas pamato tik īsa laika kā viena gada termiņš atvēlēšanu Direktīvas 95/46 12. pantā paredzēto tiesību izmantošanai.

50 — Atšķirībā no iepriekš minētās Regulas (EK) Nr. 45/2001, kuras 11. panta 1. punkta f) apakšpunkta ii) daļā un 12. panta 1. punkta f) apakšpunkta ii) daļā iestādēm noteikts pienākums datu subjektam paziņot datu uzglabāšanas termiņus.

51 — Lai arī atšķirībā no citiem atvasināto tiesību dokumentiem (kā, piemēram, Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīvas 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV L 303, 16. lpp.)) Direktīvā 95/46 šajā ziņā nav nekas teikts, manuprāt, ievērojot, ka tiek skartas pamattiesības, pierādīšanas pienākumu kārtības maiņa izriet no Kopienų tiesību vispārīgajiem principiem.

69. Šajā prejudiciālajā tiesvedībā sniegtajos apsvērumos *College* šajā ziņā ir norādījusi uz vairākiem apstākļiem. Valsts tiesību aktos paredzēta tā saucamā svaru un atsvaru (jeb “checks and balances”, kā uzskatāmi izsakās *College*) sistēma, kas saskaņo piekļuves tiesības ar noteiktiem aizsardzības pasākumiem kā, piemēram, saņēmēju loka ierobežojumiem, noteiktos gadījumos saikni ar īpašiem mērķiem, iepriekšēju atļaujas saņemšanu no datu subjekta vai uzraudzības mehānismu, ko īsteno neatkarīga iestāde. *College* turklāt apgalvo, ka ieinteresētajām personām par viena gada termiņu tiekot paziņots gan individuāli, gan kolektīvi (internetā un iedzi-
votājiem izplatītās brošūrās)⁵².

— vai, ja viņš ir par to informēts, viņam nav paziņots par termiņa ilgumu;

— vai, ja viņš ir par to informēts, viņam nav sniegtas pietiekamas ziņas par saņēmēju identitāti.

70. Apzinot, kā šīs lietas iznākums var ietekmēt personas, kas atbild par minētajā tiesību aktā regulēto datņu pārvaldību. Tomēr individa aizsardzības pārākais svarīgums mudina tiesību aizsardzību saskaņot ar datņu efektīvu pārvaldību. Tādēļ Direktīvas 95/46 6. un 12. pants būtu jāinterpretē tādējādi, ka ar tiem nav saderīgs viena gada termiņš, kurā izmantojamas tiesības saņemt informāciju par datu apstrādi, ja:

71. Tā kā tiek skartas pamattiesības, *College* jāpierāda, ka valsts tiesību normas un administratīvā prakse nodrošina adekvātu datu subjekta informētības pakāpi, kas viņam ļauj bez ierobežojumiem izmantot savas tiesības saņemt informāciju.

— datu subjekts nav ticis informēts par izpaušanu;

72. Ievērojot norādītos kritērijus, tiesiskos un faktiskos apstākļus, kas izklāstīti gan šajā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā, gan pamata prāvā, *Raad van State* jāpiemēro Direktīvas 95/46 6. un 12. pants atbilstoši šo secinājumu 70. un 71. punktā izklāstītajam.

⁵² — *College* apsvērumi, 65.–70. punkts.

X — Secinājumi

73. Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, ierosinu Tiesai uz *Raad van State* uzdoto prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

Apstrādes dati, tostarp tie, kas attiecas uz izpaušanu trešām personām, ir personas dati Eiropas Parlamenta un Padomes 1995. gada 24. oktobra Direktīvas 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti 2. panta a) punkta izpratnē. Lai nodrošinātu Direktīvas 95/46 lietderīgu iedarbību, apstrādes datiem piemērojamajam dzēšanas termiņam ir jāatbilst personas datiem paredzētajam, neskarot tiesības un pienākumus, kas iepriekš minētajā direktīvā piešķirti datus saņemošajām trešām personām.

Ar Direktīvas 95/46 6. un 12. pantu nav saderīgs viena gada termiņš, kurā izmantojamas tiesības saņemt informāciju par datu apstrādi, ja:

— datu subjekts nav ticis informēts par izpaušanu;

- vai, ja viņš ir par to informēts, viņam nav paziņots par termiņa ilgumu;

- vai, ja viņš ir par to informēts, viņam nav sniegtas pietiekamas ziņas par saņēmēju identitāti.

Par datu apstrādi atbildīgajai personai jāpierāda, ka valsts tiesību normas un administratīvā prakse nodrošina adekvātu datu subjekta informētības pakāpi, kas viņam ļauj bez ierobežojumiem izmantot savas tiesības saņemt informāciju.